

**YEDDİNCİ SİNİFİN KİMYA KURSUNDA “SU.MƏHLULLAR”
MÖVZUSUNUN İNTERAKTİV TƏLİM METODLARININ TƏTBİQİ
ŞƏRAİTİNDƏ ÖYRƏNİLMƏSİ**

A.C.Quliyev, S.R.Qoçalıyeva

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Kimya təhsilinin ən mühüm vəzifələrindən biri tədris fənni üzrə şagirdlərin sistemli elmi bilik, bacarıq və vərdislərə malik olmalarıdır. Şagirdlərin biliyinin inkişaf səviyyəsi tədris proqramı ilə müəyyən olunur və dərslərdə, dərslər vəsaitlərində reallaşır. Respublikamızın orta ümumtəhsil məktəblərində kurikulumun tətbiqi kimya dərslərinin hazırlanmasına yeni tələblər qoyur. Bu tələblərə uyğun olaraq kimya fənni üzrə tədris planı və proqramı əsasında hazırlanmış dərslərdə verilən materialların elmin son nailiyyətlərinə uyğunluğu, nəzəriyyə ilə praktikanın vəhdəti, maddələrin son təsnifatı və nomenklatura üsullarından istifadə olunmaqla materialın şərhinin sistemli və ardıcıl olması, terminlərin və parametrlərin yaş səviyyəsinə uyğunluğu və s. əsas götürülməlidir. Respublikamızın orta ümumtəhsil məktəblərinin VII siniflərində kimya fənni kurikulumun tələblərinə uyğun müəyyən olunmuş proqram əsasında yazılmış «Kimya dərsləri» [1] əsasında tədris olunmağa başlanmışdır. Orta ümumtəhsil məktəblərinin VII sinifləri üçün hazırlanmış «Kimya dərsləri» və «Müəllimlər üçün metodik vəsait» [2] fənni kurikulumunun tələblərinə uyğun yazılmış, fənnin məzmununun ifadə olunmasının tamlığı, verilən materialların dəqiqliyi və etibarlılığı əsaslandırılmışdır.

Hazırda tədris prosesini və onun metodiasını müasir pedaqoji texnologiyalardan istifadə etməklə təkmilləşdirmək problemi yaranmışdır. Daha effektiv texnologiya şagirdlərin təlim fəaliyyətini, dərk etmə aktivliklərini, müstəqilliyi inkişaf etdirməyə şərait yaradan texnologiya ola bilər. Mövcud problemin həllinə şagirdlərin dərk etmə aktivliklərinin yüksəlməsi və tədris materialının müvəffəqiyyətlə mənimsənilməsinə imkan verən interaktiv texnologiyanın təlim prosesinə daxil edilməsi ilə nail olmaq olar. Lakin, onu da qeyd etmək lazımdır ki, hazırda kimya dərslərində interaktiv təlim metodlarından tələb olunan səviyyədə istifadə olunmur.

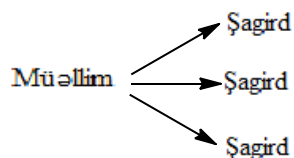
VII sinifin kimya kursuna sononuncu mövzu kimi daxil edilmiş «Su. Məhlullar» mövzusu məktəb kimya kursunun sonrakı siniflərdə öyrənilməsində əhəmiyyətə malikdir. Buna görə də bu mövzunun öyrənilməsinə və əsas anlayışların mənimsənilməsinə diqqətlə yanaşılmalıdır. Bununla əlaqədar olaraq elə təlim metodu seçilməlidir ki, şagirdlərin müstəqil işləmələrinə, özünəməzarətə

daha çox vaxtları olsun. Müxtəlif metodik ədəbiyyatlarda ənənəvi metodlar və interaktiv təlim metodu haqqında məlumatlar verilmişdir [3-6]. Tətbiq olunan müxtəlif metodların və dərslər tiplərinin yeganə məqsədi fənnə dair biliklərin şagirdlər tərəfindən fəal mənimsənilməsidir. Təhsildə müəllim və şagirdin qarşılıqlı fəaliyyətinin üç forması yaranmış və geniş yayılmışdır. Bunlar aşağıdakılardır:

1. Passiv metodlar.
2. Aktiv metodlar
3. İnteraktiv metodlar.

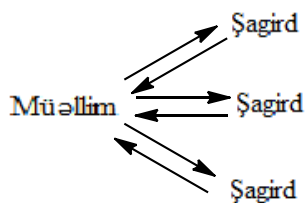
Hər bir metod özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir.

Passiv təlim metodu ilə aparılan dərslərdə mövzuya dair materialı şagirdlər müəllimin sözündən və ya dərslikdən öyrənirlər. Bu metod müəllim-şagird və ya müəllim-şagird qrupu (sınıfdə) ilə məhdudlaşır:

Bu metodla aparılan dərslərdə müəllimlə şagird və şagirdlə şagirdlər arasında yaradıcı fəaliyyət olmur. Buna misal olaraq mühazirə və ya ənənəvi dərsləri göstərmək olar.

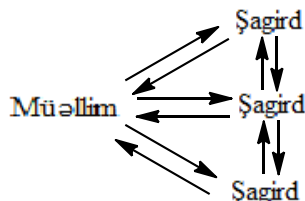
Aktiv təlim metodu şagirdlərin dərk etmə fəaliyyətini və müstəqilliyini stimullaşdırır. Müəllimlə şagirdlər arasında qarşılıqlı fəaliyyət mövcud olur:

Bununla belə bu metodla aparılan dərslərdə şagird təlim subyekti kimi iştirak edir, yəni şagird yalnız özü bilik alır və müəllim müstəsna olmaqla təhsil prosesinin digər iştirakçıları (şagirdlər) ilə qarşılıqlı fəaliyyətdə olmur. Bu metodun istiqaməti birtərəfli olub müstəqil fəaliyyətə yönəlmişdir.

Müasir dövrdə məlum olan çoxlu sayda yeni təlim metodlarından daha çox tətbiq olunanı interaktiv təlim metodudur. «interaktiv» ingilis sözü olan «interact» sözündən yaranmışdır. Burada «inter» -qarşılıqlı, «act» -fəaliyyət deməkdir. İnteraktiv metod aktiv təlimin müasir formasıdır. İnteraktiv təlim metodu ilə həyata keçirilən təlim prosesində müəllimlə şagird və şagirdlə şagirdlər arasında nizamlı qarşılıqlı fəaliyyət, ikitərəfli informasiya mübadiləsi

mövcuddür:

İnteraktiv təlim şagirdlərin dərk etmə fəaliyyətinin təşkili formasıdır. İnteraktiv təlim metodlarından kimya dərslərində istifadə olunması şagirdlərin elmə marağını artırır, tədris materialının effektiv mənimsənilməsinə, onlarda yeni keyfiyyət və bacarıqların formalaşmasına şərait yaradır. İnteraktiv təlim dialoq şəraitində aparılan təlimdir. Dialoq şagird-şagird (cütlərlə iş), şagirdşagird qrupu (qrupla iş), şagird-sınıf və ya şagird qrupu -sınıf, və s. təşkil olunur. Ənənəvi təlimdən fərqli olaraq interaktiv təlimdə şagirdlərin hamısı praktiki olaraq öyrənmə prosesinə cəlb olunurlar. Tədris materialının mənimsənilməsi prosesində şagirdlərin müştərək fəaliyyəti onlar arasında təlim üçün faydalı olan münasibət formalaşdırır.

İnteraktiv təlim 2, 3, 4 şagirddən ibarət qruplarla aparıla bilər. Aşağıda qrupla aparılan işin təşkilinə dair əsas qaydaların təxmini siyahısı verilmişdir:

- * fəal olmaq
- * şagirdlərin fikrinə hörmətlə yanaşmaq
- * xoşməramlı olmaq
- * qarşılıqlı fəaliyyət üçün açıq olmaq
- * həqiqəti tapmağa çalışmaq
- * danışıqı kəsməmək
- * qrupla işə hörmət etmək
- * vaxta (reqlamentə) əməl etmək və s.

Şagirdlərin yaradıcı fəaliyyəti üçün qoyulan suallar aşağıdakı kriterilərə uyğun olmalıdır:

- * cavabı və ya həlli eyni olmamalı
- * şagirdlər üçün faydalıdır
- * şagirdlərdə maraq oyadır
- * təlimin məqsədinə maksimum xidmət edir.

Məqalədə VII sinifin kimya kursunda «Su.Məhullar» mövzusunun interaktiv təlim metodları əsasında tədrisi metodunun təkmilləşdirməsi və tədris materialının mənimsənilməsi səviyyəsinin yüksəltməsinə dair metodik işləmə verilir.

«Su. Məhullar» kimya kursunda əsas mövzulardan biridir. Bu mövzunun öyrənilməsinin əhəmiyyəti yalnız onun böyük praktik əhəmiyyətə malik olmasında deyil, həm də digər kimya fənlərinin tədrisi ilə əlaqəli olmasıdır. Bu

mövzuda şagirdlərin bilik və bacarıqlarına qoyulan əsas tələblər proqramda geniş əhatə olunmuşdur. «Su. Məhlullar» mövzusunun öyrənilməsində məqsəd şagirdlərdə həllolma, məhlul, maddələrin suda həllolmasının müxtəlifliyi, məhlulların əhəmiyyəti haqqında təsəvvürləri formalaşdırmaqdır.

Mövzu üzrə aparılan dərslərdə müəllim hər bir mövzunun təhsil, inkişafetdirici və tərbiyəedici vəzifələrini müəyyən etməklə interaktiv təlim metodları əsasında təlim prosesini həyata keçirir. Belə ki, mövzunun təhsil vəzivəsinə şagirdlərdə məhlulların tərkibi və xassələrinə dair biliklərin formalaşması, əsas bilikləri ayırd etmək və yadda saxlamaq bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi, məhlulların insan həyatında əhəmiyyətinə dair təsəvvürləri formalaşdırmaq, hesablama məsələlərini həll etmək bacarığını təkmilləşdirmək aiddir. İnkişafetdirici vəzifəsi təqdim olunan informasiyanı analiz etmək bacarıqlarını təkmilləşdirmək və maddələrin təbiəti ilə onların xassələri arasında səbəb-nəticə əlaqələrini müəyyən etmək. müəyyən şəraitlə əlaqəli olan məsələləri həll etmək bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi, tədqiqat xarakterli məsələləri həll etmək bacarıqları və vərdişlərin təkmilləşdirilməsidir. Tərbiyəedici vəzifəsinə elmi dünyagörüşünün formalaşması, şagirdin özünün və başqalarının əməyinə hörmət etməsi, dərs vaxtından səmərəli istifadə və tədris prosesində cütlərli olmaq bacarığının təkmilləşdirilməsi və c. aiddir.

VII sinifin kimya proqramında «Su.Məhlullar» mövzusunun tədrisinə 7 saat ayrılmışdır. Mövzunun öyrənilməsi üzrə birinci dərstdə suyun tərkibi, fiziki və kimyəvi xassələri haqqında şagirdlərin dərk etmə qabiliyyətləri və onların marağına səbəb ola biləcək materiallar verilir. İkinci dərstdə cuyun təbiətdə mövqeyi, canlı orqanizmlərin həyatında rolu, suyun təmizlənməsi və s. kimi məlumatlar şagirdlərdə cü haqqında biliklərin formalaşmasına şərait yaradır. Üçüncü dərstdə şagirdlər həlledici, həllolma, həllolan maddə, məhlul, maddələrin həllolma əmsalı və s. anlayışlar sistemi ilə tanış olur, həllolma prosesini təcrübə vasitəsi ilə müşahidə edirlər. Dördüncü və beşinci dərslərdə məhlulların qatılığının ifadə üsulları, həllolan maddənin kütlə payının hesablanmasına dair blik, bacarıq formalaşır. Altıncı praktik məşğələ dərslində müxtəlif qatılıqda məhlullar hazırlamağı öyrənirlər. Nəhayət, yeddinci dərstdə yoxlama yazı işi ilə böyük summativ qiymətləndirmə aparılır.

Burada «Həllolma. Nəhlullar» mövzusunda dərs nümunəsinin qısa icmalını veririk.

Mövzu: «Həllolma. Nəhlullar»

Məqsəd:

Şagird:

1.Həllolmanın fiziki və kimyəvi proses olduğunu qavrayır.

2.Məhlullarları qarışıqlardan fərqləndirməyi bacarır

3. Mayelər, bərk maddələr və qazların suda həllolmasının onların təbiətindən və temperaturdan asılılığına dair nəticə çıxarmağı bacarır

4. Qatılıqlarına görə doymamış, doymuş və ifrat doymuş məhlulları fərqləndirir.

5. Həllolma əmsalı, bərk maddələr və mayələrin həllolmalarının temperaturdan asılılıq qrafikindən istifadə etməklə onların həllolma əmsallarını təyin etməyi bacarır.

6. həqiqi məhlul, suspenziya, emulsiya və kolloid məhlulları hissəciklərin böyüklüklüyünə görə fərqləndirir.

Dərsin tipi: yeni materialın öyrənilməsi

Təlim forması: siniflə, kiçik qruplarla iş

Təlim üsulu: söhbət-müsahibə, dialoji şərh, beyin həmləsi, nümayiş təcrübələrin izahı, müzakirə

İnteqrasiya: fizika, botanika, riyaziyyat

Resurs: CaCO_3 , BaSO_4 , NH_4NO_3 , CuSO_4 (susuz), H_2SO_4 , NaCl (xörək duzu), $\text{C}_{12}\text{H}_{22}\text{O}_{11}$ (şəkər), NaOH , $\text{Ca}(\text{OH})_2$ (sönmüş əhəng), su, stəkanlar, sınaq şüşələri, şüşə çubuqlar, spirt lampaları, iş vərəqləri, bərk maddələrin və qazların həllolma əyriləri, «Duzların həllolma» cədvəli, proyektor, komputer.

İnteraktiv dərsin quruluşu:

I mərhələ: motivasiya, problemin qoyuluşu. Şagirdlərin diqqətini mərkəzləşdirmək və yeni mövzunun öyrənilməsinə maraq oyatmaq

II mərhələ: dərsin mövzusu və vəzivələri. Şagirdlərin nəticədə nəyə nail olmalarını anlamaları təmin edilməlidir

III mərhələ: zəruri məlumatın alınması. Şagirdlərin tapşırığı icra etmələri üçün təlimatlandırılması

IV mərhələ: interaktiv tapşırıq. Materialın praktik mənimsənilməsi

V mərhələ: nəticə və ümumiləşdirmə. Materialı möhkəmləndirmək üçün müzakirə

Metodik ədəbiyyatlarda dərsin birinci üç mərhələsinin hər birinə dərs saatının 5 %-i, dördüncü mərhələyə 60 %-i, beşinci mərhələyə 25 %-inin ayrılması məsləhət bilinir. Dərsin verilən mərhələlərə bölünməsi şərtidir. Dərsin xüsusiyyətindən asılı olaraq mərhələlərin sayını artırmaq və ya azaltmaq olar.

Dərsin gedişi:

I mərhələ:

Problemlə suallar.

1. Mexaniki qarışıqlar məhlullardan nə ilə fərqlənir?
2. Məhlul hansı maddələrdən əmələ gəlir?
3. Qarışıqların ayrılmasının hansı üsulları mövcuddur?
4. Məhlulu süzməklə tərkib hissələrinə ayırmaq olarmı?
5. Həllolma hansı hadisələrlə müşayiət olunur?

6. Diffuziya nədir?

7. Həllolmaya hansı amillər təsir edir?

8. Məhlullar hansı sahələrdə tətbiq olunur?

II mərhələ:

Müəllim şagirdlərin məhlul haqqında məlumatlarını aşkar etdikdən və həllolmaya dair slaydı nümayiş etdirdikdən sonra dərsin mövzusunun elan edir.

III mərhələ:

Müəllim şagirdlərin fiziki və kimyəvi hadisələrə dair biliklərinin mövzu ilə əlaqəsini nəzərə alaraq sinifə aşağıdakı sualları verir:

1. Kimyəvi reaksiyanın əlamətləri hansılardır?

2. Fiziki hadisənin əlamətləri hansılardır?

3. Qənd parçasını stəkandakı suya saldıqda hansı hadisə müşahidə olunur?

4. Suda həllolan maddələrdən hansıları tanıyırsınız?

Şagirdlərin qoyulan suallara cavabları müəllimin iştirakı ilə dəqiqlədirilir. Mövzuya dair təcrübələri aparmaq və dərsin növbəti mərhələsinə şagirdlərin fəal iştirakı ilə başlamaq üçün hər biri iki, üç nəfərdən ibarət olmaqla beş qrup təşkil edir.

IV mərhələ:

Müəllim həlledici, həllolan maddə, dispers sistem, dispers mühit, dispers faza haqqında məlumat verdikdən sonra mövzuya dair aşağıdakı təcrübələrin aparılmasını təşkil edir.

1. Sınaq şüşəsinə bir qədər natrium xlorid- NaCl (xörək duzu) tökün və su əlavə edərək şüşə çubuqla qarışdırın.

2. Sınaq şüşəsinə bir qədər şəkər- $\text{C}_{12}\text{H}_{22}\text{O}_{11}$ tozu tökün və su əlavə edərək şüşə çubuqla qarışdırın.

3. Sınaq şüşəsinə bir qədər kalsium hidrokسيد- $\text{Ca}(\text{OH})_2$ (sönmüş əhəng) tökün və su əlavə edərək şüşə çubuqla qarışdırın.

4. Sınaq şüşəsinə bir qədər kalsium karbonat- CaCO_3 (təbaşir) tökün və su əlavə edərək şüşə

çubuqla qarışdırın.

5. Sınaq şüşəsinə bir qədər barium sulfat- BaSO_4 tökün və su əlavə edərək şüşə çubuqla qarışdırın.

6. Stəkanın 2/4 hissəsinə qədər su tökün və suya 3 və ya 4 damcı qatı sulfat turşucu əlavə edin. Əlinizlə stəkana ehtiyatla toxunun.

7. Stəkanın 2/4 hissəsinə qədər su tökün və bərk halda natrium-hidroksidin kiçik 1 və ya 2 kristalını əlavə edin. Əlinizlə stəkana ehtiyatla toxunun.

8. Stəkanın 2/4 hissəsinə qədər su tökün və bərk halda 1 və ya 0,5 q. ammonium nitrat əlavə edib şüşə çubuqla qarışdırın. Əlinizlə stəkana toxunun.

9. Stəkana bir qədər su tökün və 1 və ya 0,5 q. susuz mis (II) sulfat əlavə edib. şüşə çubuqla qarışdırın.

Təcrübələri apardıqdan sonra qrupların aşağıdakı sualara cavabları dinlənir.

I qrup

1. Təcrübələrdə nə müşahidə etdiniz?

2. Təcrübələrin gedişində maddələrin dəyişikliyə uğraması müşahidə olundumu?

3. Hansı təcrübələrdə maddələr suda yaxşı həll oldu?

II qrup

1. Müşahidələrinizə görə suda həll olmayan maddələr hansılardır?

2. Hansı təcrübələrdə su ilə maddə arasında fiziki hadisə müşahidə olundu?

3. Təcrübələrdə fiziki hadisəni hansı əlamətə görə müəyyən edirsiniz?

III qrup

1. Təcrübələrdə kimyəvi hadisə baş verməsini hansı əlamətlərə görə müəyyən etdiniz?

2. Apardığımız təcrübələrdən hansılarda istilik ayrıldı?

3. Hansı təcrübələrdə istilik uduldu?

IV qrup

1. Suda az həllolan maddəni hansı təcrübədə müşahidə etdiniz?

2. Maddənin həllolması nədir?

3. Həllolmalarına görə bütün maddələri neçə qrupa bölmək olar?

V qrup

1. Hansı təcrübələrdə kimyəvi hadisəni müşahidə etdiniz?

2. İstiliyin ayrılması və udulması hansı proseslə əlaqəlidir?

3. Mütləq həll olmayan maddə ola bilərmi?

Qrupların suallara verdikləri cavablara görə müzakirə aparılır. Müzakirələrdə sinifin bütün şagirdləri iştirak edirlər. Yekun nəticədə maddələrin həllolması və həllolma prosesində müşahidə olunan hadisələr xarakterizə olunur. Belə bir nəticə çıxarılır ki, maddələr həllolmalarına görə yaxşı həllolan, az həllolan və praktik həllolmayan olmaqla üç qrupa bölünür. Müəllim maddələrin həllolmasının həlledicinin 1000 ml-də (1 l) həll olmuş maddənin qramlarla miqdarı (m_h) ilə ifadə olunduğunu şagirdlərin diqqətinə çatdırır:

$m_h > 10$ q. yaxşı həllolan

$m_h = 10 \div 0,01$ q. az həllolan

$m_h < 0,01$ q. praktik həllolmayan

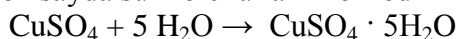
Müəllim təbiətdə mütləq həllolmayan maddə olmadığını da qeyd edir.

Misal olaraq gümüş və ya qızıldan hazırlanmış qablarda saxlanan suyun

xəstəliktörədən bakteriyaları məhv etməsini gös-tərmək olar. Şagirdlərdə məhlulların qatılığı haqqında təsəvvür yaratmaq üçün dərslikdə verilən təcrübələri nümayiş etdirir, doymamış, doymuş və ifrat doymuş məhlullar haqqında izahat verir.

Sonra müəllim 6, 7, 8 və 9-cu təcrübələrdə müşahidə olunan hadisələri-istiliyin ayrılması (6 və 7-ci təcrübələr), udulması (8-ci təcrübə) və rəngin dəyişməsinin (9-cu təcrübə) səbəbini nis-bətən sadə formada izah edir. O, göstərir ki, maddəni həllediciyə daxil etdikdə həlledici molekullarının təsirindən onun kristal qəfəsi dağılır. Maddə molekulları və ya ionları halında həlledici molekulları arasında bərabər paylanır. Bu prosesin fiziki hadisə olduğunu şagirdlərin diqqətinə çatdırılır. Maddənin kristal qəfəsinin dağılmasına enerji sərf olunur (endotermik proses). Maddə hissəcikləri həlledici molekulları ilə qarşılıqlı təsirdə olaraq davamsız birləşmələr əmələ gətirir. Bu proses kimyəvi hadisə ilə müşayiət olunur. Müəllim qeyd edir ki, həlledici su olduqda bu tip birləşmələr «hidratlar», həlledici üzvi maddə (məsələn, etil spirti, benzol, toluol və s.) olduqda «solvatlar» adlanır. Prosesin özünə müvafiq olaraq «hidratlaşma» və «solvatlaşma» deyilir. Hidratlar və solvatlar davamsız birləşmələrdir. Bu prosesdə istilik ayrılır (ekzotermik proses). Həllolmanın istilik effekti bu proseslərin enerji fərqinə bərabər olur. Natrium-hidroksid və sulfat turşusunun hissəciklərin ayrılmasına sərf olunan enerji onların həlledici molekulları ilə birləşməsindən ayrılan enerjinin az olduğuna görə bu maddələrin həllolması istiliyin ayrılması ilə müşayiət olunur.

Lakin elə hallar da var ki, həlledivi molekulları maddə molekulları ilə davamlı birləşir. Belə maddələr məhlullardan kristalları halında ayrıldıqda tərkibində həlledici molekulları olur. Müəllim şagirdlərin diqqətini 8-ci təcrübəyə yönəldir. Göstərir ki, ağ rəngli mis(II) sulfat su ilə qarşılıqlı təsirdə olduqda özünə müəyyən sayda su molekullarını birləşdirməklə göy rəngli maddəyə çevrilir:

Bu tip maddələrə «kristalhidratlar», tərkiblərində ki, suya «kristallaşma suyu» deyilir.

9-cu təcrübədə ammonium nitratın həllolması prosesində istiliyin udulması nəticəsində güclü soyumanın maddənin kristal qəfəsinin dağılmasına sərf olunan enerjinin hidratlaşma istiliyindən çox olması ilə izah olunur. Beləliklə, 6-9-cu təcrübələrdə həllolmanın fiziki-kimyəvi proses olduğuna dair nəticə çıxarılır.

Müəllim bərk maddələr və qazların həllolmasına temperaturun təsiri və həllolma əmsalı haqqında şagirdlərə məlumat verir. O, göstərir ki, bərk maddələrin çoxünün suda həllolması temperatur artdıqca artır. Qazların həllolması temperaturla tərs mütənasib asılılıqda olur. Qazların həllolması təzyiqdən asılıdır. Təzyiq artdıqda qazın həllolması da artır. Sonra müəllim bərk maddələr və

qazların həllolmasının temperaturdan asılılıq qrafikinə şagirdlərin diqqərini cəlb edir. Qrafiklərdən istifadə edərək 1000 ml-də müxtəlif temperaturlarda eyni maddənin həllolan miq-darı təyin edilir.

V mərhələ:

Müəllim «Həllolma.Məhlullar» mövzusunda dair materialı möhkəmləndirmək üçün sinifə aşağıdakı suallarla müraciət edir:

1. NaOH, H₂SO₄, CuSO₄, NH₄NO₃ suda həll olduqda nə müşahidə etdiniz?
  2. Xörək duzu və şəkərin suda həllolmasını 1-ci sualda verilən maddələrin həllolması ilə müqayisə edin.
  3. Brinci sualda verilən maddələrdən hansının həllolmasında rəng dəyişməsi müşahidə olundu?
  4. Doymamış məhlulu hansı üsulla doymuş məhlula çevirmək olar?
  5. Duymuş məhlulu hansı üsulla doymamış məhlula çevirmək olar?
  6. Həqiqi məhlul suspenziyadan nə ilə fərqlənir.
  7. Həllolan maddənin hissəciklərinin böyüklüyünə görə məhlullar neçə qrupa bölünür?
  8. Hissəciklərinin böyüklüyü 1 nm-dən kiçik olan məhlullar necə adlanır?
  9. Hissəciklərinin böyüklüyü 1-100 nm olan məhlullar necə adlanır?
  10. Hissəciklərinin böyüklüyü 100 nm-dən böyük olan məhlullar necə adlanır?
  11. Tərkibində su molekulları olan kristal maddələr necə adlanır?
- Müəllim mövzuya dair ümumiləşdirmə apardıqdan sonra qrupların işinə aid əvvəlcədən hazırladığı meyar cədvəli üzrə qiymətləndirmə aparır

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1.M.M.Abbasov, V.M.Abbasov, N.Ə.Abişov, V.S.Əliyev. Kimya. Ümumtəhsil məktəblərinin 7-ci sinfi üçün dərslik. Bakı, 2014. 2.M.M.Abbasov, A.H.Əliyev. Kimya 7-ci sinif. Müəllim üçün metodik vəsait. Bakı,2014. 3.M.M.Abbasov, A.H.Əliyev. Kimyanın tədrisində müasir təlim texnologiyaları. Kimya məktəbdə, № 1, Bakı, 2009. 4. A.H.Əliyev. Yeni Pedaqoji texnologiyalar və onlardan kimyanın tədrisində istifadə. Kimya məktəbdə, № 3, s.70,	Bakı, 2009. 5. A.B.Кузнецов. Методические указания по организации активных и интерактивных форм проведения занятий. www.ttiel.ru/...Методическое%20обеспечение/.../Методические20%у. 6. Г.В.Бортникова. Использование интерактивных методов обучения на уроках химии как средство формирования ключевых компетенций обучающихся. Festival.1september.ru/arikles/576679/.

А.Д.Кулиев, С.Р.Гочалиева

**ИЗУЧЕНИЕ ТЕМЫ «ВОДА. РАСТВОРЫ» В КУРСЕ ХИМИИ
СЕДЬМОГО КЛАССА В УСЛОВИЯХ ПРИМЕНЕНИЯ
ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ**

АННОТАЦИЯ

В статье дается методическая разработка по изучению темы «Вода. Растворы» в условиях применения интерактивных методов обучения. В начале статьи коротко изложены значения интерактивных методов обучения, которые позволяют создать условия способствующие повышению познавательной активности учащихся на уроках и успешному усвоению изучаемого материала. Для реализации применения интерактивных методов составлен конспект урока по теме «Растворимость. Растворы», который может быть полезным учителям химии и студентам педагогических университетов в практической деятельности.

A.D. Guliyev, S.R.Gochaliyeva

**LEARNING OF THEME OF “WATER.SOLUTIONS” AT CHEMISTRY
COURSE OF THE SEVENTH FORM OF CONDITION OF APPLICATION
OF INTERACTIVE TEACHING METHODS**

ANNOTATION

It is dealt with methodical usage of theme of “Water.Solutions” at condition of application of interactive teaching methods at the article. The brief summary of concepts of interactive teaching methods allowing to create condition that leads to increase of cognition activity and good appropriation of teaching material of the student at lessons at the beginning of the article. The concept of the lesson on theme of “Dilution.Solution” to carry out application of interactive teaching methods, that concept can be useful for practical activity of chemistry teachers and students of pedagogical universities.

Açar sözlər: həllolma, məhlul, həlledici, interaktiv

Ключевые слова: растворимость, растворы, растворитель, интерактив

Key words: solubility, solution, solvent, interactive